

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

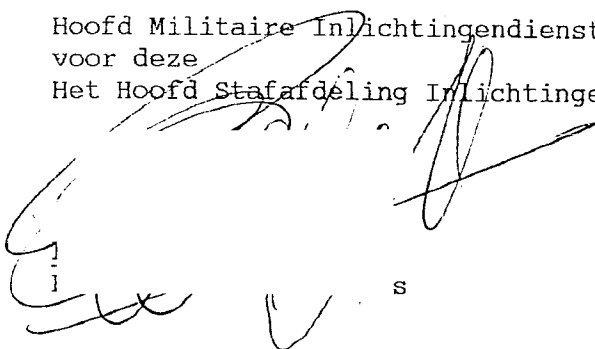
- Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/92/095/3674	25 september 1992

Onderwerp
Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 69/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongeclassificeerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

The block contains a large, stylized handwritten signature in black ink, which appears to be 'E. J. S.' or similar. The signature is written over the typed text of the sender's name and title.

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

Verzendlijst behorende bij brief MID nr. DIS/92/095/3674, d.d. 25 september 1992

Aan:

Coördinator Verenigde Inlichtingendiensten Nederland

(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst

Ministerie van Buitenlandse Zaken

t.a.v. AMAD

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

69/92

(Afgesloten 251200 SEP 1992)

Bosnië-Herzegovina

De gevechten in Bosnië-Herzegovina zijn de afgelopen dagen geenszins in hevigheid verminderd. Rond Sarajevo was sprake van een zekere afname in de wederzijdse beschietingen. Zeer felle gevechten werden daarentegen gemeld uit een aantal plaatsen in het noorden van de republiek, zoals Bosanski Brod/Samac, Derventa en Brcko. Waarschijnlijk houdt deze strijd verband met Servische pogingen de recentelijk door de Kroaten doorbroken oost-westcorridor in deze regio te herstellen. Er zijn echter ook aanwijzingen dat de Kroaten(/Moslims) proberen een noord-zuidcorridor te vestigen, die de door hen beheerste gebieden in het noorden moet verbinden met de "Kroatische" gebieden in het zuiden, wellicht via de door de Moslims gedomineerde streken ten noorden van Sarajevo. In dat geval moet worden gerekend op het voortduren van hevige gevechten langs de genoemde as.

Zware strijd werd ook gemeld uit andere steden in omstreken gebieden, zoals Jajce en Bihac. Ook ten oosten van de hoofdstad van Herzegovina, Mostar, zouden opnieuw gevechten hebben plaatsgevonden. Daarentegen zijn er persmeldingen dat rond Mostar een informeel bestand zou worden gehandhaafd in verband met de besprekingen in Genève. Juist uit dit gebied zouden de Kroaten onlangs twee brigades hebben overgebracht naar het noorden.

Hoewel sprake was van een afname in het aantal vluchten van de (door de JNA na de formele terugtrekking van het leger uit Bosnië-Herzegovina op het vliegveld Banja Luka achtergelaten) Servische luchtmacht, hebben gevechtsvliegtuigen van Banja Luka ook de afgelopen dagen weer door Moslims en Kroaten beheerste steden bestookt. Hevige aanvallen werden bijvoorbeeld gemeld op de stad Travnik, vermoedelijk met als voornaamste doel de voorraden van de bij deze stad gelegen wapenfabriek.

Volgens het (pro-)Servische persbureau TanJug heeft de belangrijkste onderhandelaar voor de Bosnische regering, minister van Buitenlandse Zaken Silajdzic (Moslims), recentelijk aangekondigd dat de delegaties van de Kroaten en Moslims op korte termijn worden samengevoegd tot één Bosnische afvaardiging. Hij zou hebben onderstreept dat in deze delegatie een speciale plaats was gereserveerd voor de leider van de Bosnische Kroaten, Boban. Kort nadien stelde TanJug dat integendeel twee Kroatische leden van de Bosnische delegatie zich hebben aangesloten bij Boban. Dit wijst op verzet van Kroatische zijde tegen het streven van Silajdzic. Hoewel deze meldingen mogelijk Servische pogingen vormen om verdeeldheid te zaaien tussen Moslims en Kroaten, is het zeker denkbaar dat er onenigheid bestaat tussen beide bevolkingsgroepen, die op de lange termijn onverenigbare concepties hebben over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina.

Opmerkelijk is echter dat de presidenten van Bosnië-Herzegovina en Kroatië, Izetbegovic en Tudjman, in de marge van de VN-vergadering in New York hebben verklaard dat zij een nieuw defensief verbond hebben gesloten. Het zou een nadere uitwerking vormen van het akkoord van juli jl, dat volgens de jongste

verklaringen slechts voor het wederzijdse grensgebied gold, maar nu zal worden uitgebreid tot het totale oppervlak van beide staten. Dit wijst erop dat Kroatië, de enige feitelijke bondgenoot van Bosnië-Herzegovina, zijn militaire betrokkenheid in die republiek verder wil uitbreiden. Opmerkelijk is ook dat de twee presidenten aankondigden te zullen streven naar opheffing van het wapenembargo tegen hun republieken. Recentelijk heeft met name Izetbegovic aangedrongen op opheffing van dit embargo om de Moslims in staat te stellen zich beter te weer te stellen tegen de Servische agressie. Mogelijk wil Tudjman door het verbond met Bosnië-Herzegovina eveneens profiteren van een eventuele opheffing van het embargo.

Internationale vredesinspanningen

Zoals verwacht heeft de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties besloten om "Joegoslavië" het recht automatisch de VN-zetel van de oude Joegoslavische federatie te bezetten, te ontzeggen. De nieuwe republiek zal, net als andere voormalige deelstaten, een nieuwe aanvraag moeten indienen. In theorie vormt dit een overwinning voor de hervormingsgezinde federale premier Panic in zijn machtsstrijd met de conservatieven onder leiding van de Servische president Milosevic, die stellen dat de andere deelstaten zich van de Joegoslavische federatie hebben afgescheiden en dat de nieuwe staat dus de rechtsopvolger van deze federatie is.

Het VN-besluit heeft geleid tot scherpe protesten van Servisch-nationalistische zijde, die de feitelijke uitstoting van "Joegoslavië" beschouwen als een affront voor Servië. De meer gematigde oppositiepartijen stellen Milosevic hiervoor verantwoordelijk, hetgeen verband houdt met het feit dat hun oppositie zich uitsluitend richt op de persoon van Milosevic. Vermeldenswaard is echter dat de extreem-nationalistische SPR, de enige oppositiepartij die heeft aangekondigd de voor eind november uitgeschreven algemene verkiezingen niet te zullen boycotten, de verantwoordelijkheid voor het gezichtsverlies van Servië volledig bij premier Panic legde.

Deze uitlatingen kunnen negatieve electorale consequenties hebben voor de premier. Deze heeft op korte termijn behoefte aan positieve gebaren, die hem in staat stellen de "Joegoslavische" bevolking aan te tonen dat zijn verzoeningsgezinde politiek resultaten oplevert. Tegen deze achtergrond noemde Panic het VN-besluit dan ook een zware tegenslag, die het vestigen van vrede op de Balkan moeilijker maakte. Hij stelde echter zijn politiek te zullen voortzetten en hoopte op steun van het buitenland.

De leider van de Bosnische Serviërs, Karadzic, heeft eveneens het anti-Servische karakter van het VN-besluit veroordeeld. Hij stelde dan ook dat hij op grond hiervan geen enkele concessie meer zal doen aan de andere Bosnische bevolkingsgroepen. Tegen deze achtergrond stelde hij dat, als de Servische voorstellen om Bosnië-Herzegovina om te vormen tot een confederatie van (op ethnische basis gevormde) soevereine staten niet aanvaardbaar bleken, er geen andere mogelijkheid restte dan onafhankelijkheid voor de "Servische" gebieden en uiteindelijk aansluiting van deze gebieden bij "Joegoslavië".

Tegen deze achtergrond is vermeldenswaard dat de Servische gebieden in Kroatië en Bosnië-Herzegovina gisteren hebben verklaard dat zij zullen streven naar een verdere uniformisering van hun politieke systeem, wetgeving en nationale symbolen. De onderlinge grens zal feitelijk ophouden te bestaan. Gezien het feit dat de betreffende bekendmakingen zijn gepubliceerd door TanJug en een recente uitspraak van de "president" van de Serviërs in Kroatië, Hadzic, dat een Servische republiek zinloos is zonder aansluiting bij Servië, moet worden aangenomen dat de gemelde stappen uiteindelijk de staatkundige vereniging van

alle Serviërs beogen. Een dergelijke ontwikkeling zou strijdig zijn met zowel het VN-vredesplan voor Kroatië, dat voorziet in een "speciale status" voor de Servische gebieden, als de internationale erkenning van de territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina. De genoemde ontwikkelingen onderstrepen eens te meer dat eenzijdig tegen de Serviërs gerichte maatregelen contra-productief kunnen werken; zij leiden tot een verharding van het Servische standpunt en doorkruisen het streven van de gematigde krachten.

In de marge van de VN-vergadering worden nog altijd voorbereidingen getroffen voor een mogelijk verbod op alle militaire vluchten boven Bosnië-Herzegovina. Omdat feitelijk alleen de Serviërs over een luchtmacht beschikken, zou deze maatregel ook alleen hen treffen. Overigens bestaat er nog onenigheid over de vraag hoe de naleving van een dergelijk verbod zal moeten worden geëffectueerd. Indien het verbod leidt tot de inzet van buitenlandse gevechtsvliegtuigen boven de republiek, kan het leiden tot een grotere buitenlandse militaire betrokkenheid bij de strijd in Bosnië-Herzegovina.

Tijdens het overleg over de politieke toekomst van Bosnië-Herzegovina hebben de EG- en VN-waarnemers, Vance en Owen, voorgesteld heel Sarajevo te demilitariseren. Hierbij bouwen zij kennelijk voort op het informele akkoord dat de UNPROFOR-bevelhebber ter plaatse zou hebben bereikt om, in het kader van de garanties voor de veiligheid van de hulpvluchten naar Sarajevo, een zone van één kilometer om het vliegveld van de stad te demilitariseren. Hoewel geen van de strijdende partijen het zich in politiek opzicht kan veroorloven het voorstel van Vance en Owen af te wijzen, is het onwaarschijnlijk dat zij daadwerkelijk zullen instemmen met de demilitarisering van de stad. Afdoende garanties voor de veiligheid van hulpvluchten zijn ondenkbaar zolang de militaire situatie met name voor de Moslims dermate ongunstig is, dat het meer in hun belang ligt incidenten uit te lokken in de hoop een grootschalige buitenlandse militaire interventie te provoceren.

De Verenigde Staten hebben de VN een lijst doen toekomen met in Bosnië-Herzegovina begane oorlogsmisdaden. Hoewel dit niet expliciet werd gesteld, betreft het hier vermoedelijk met name door Serviërs gepleegde misdaden. Kennelijk is deze stap vooral bedoeld om de politieke druk op de Serviërs, maar ook op "Joegoslavië", te vergroten om zich positief op te stellen ten opzichte van de internationale vredesinspanningen.

Servië/Montenegro

De regerende socialistische partij van Montenegro heeft gematigd gereageerd op het besluit van de VN om de "oude" Joegoslavische VN-zetel vervallen te verklaren. Reeds vorige week was het opvallend dat bij de behandeling in de federale Defensieraad van voorstellen van Panic in die kwestie de Montenegrijnse president en premier, in tegenstelling tot hun Servische ambtgenoten, met Panic instemden. Denkbaar is dat de Montenegrijnse opstelling verband houdt met latente spanningen tussen de twee republieken als gevolg van het feit dat Montenegro, in weerwil van haar constitutioneel gelijkwaardige positie, in de praktijk in "Joegoslavië" een ondergeschikte rol speelt. Mogelijk hoopt Montenegro door een formele breuk met de oude federatie een meer gelijkwaardige positie te bewerkstelligen. Dit zou Montenegrijnse topfunctionarissen ertoe kunnen brengen ook in de toekomst meer steun te verlenen aan Panic in zijn machtsstrijd met Milosevic c.s. Een soortgelijke ontwikkeling is aanwijsbaar met betrekking tot de JNA-top, die eveneens een goede verstandhouding met de nieuwe federale premier lijkt te hebben ontwikkeld. In de bovenvermelde vergadering van de Defensieraad bleek Panic dan ook steun te genieten van zijn naamgenoot, die de functie van CGS van de JNA bekleedt.

Volgens een recente verklaring van de nationale bank van Cyprus zijn de afgelopen maanden op dit eiland enkele honderden bedrijven gesticht door voornamelijk Servische functionarissen. Het vermoeden bestaat dat vele van deze bedrijven dienen om importen naar Servië te organiseren en te financieren. De waarde van deze handel, die vooral brandstof en transportmiddelen betreft, wordt geschat op ongeveer tien miljoen US dollar per week, maar de schattingen worden gecompliceerd door het bankgeheim dat op Cyprus bestaat. Desondanks is het duidelijk dat het eiland een belangrijke rol speelt bij het ontduiken van het internationale embargo op handel met "Joegoslavië".

Kosovo

De afgelopen week is het weer gekomen tot confrontaties tussen Servische veiligheidstroepen en etnisch-Albanese scholieren in de voormalige autonome provincie Kosovo, waar een grote Albanese meerderheid wordt onderdrukt door het Servische bewind. De botsingen waren het gevolg van pogingen van de leerlingen om Albaneestalige scholen te bezoeken die weigeren het door het Servische bewind opgelegde onderwijsplan te aanvaarden. De actie van deze leerlingen was symbolisch, omdat in Kosovo een wijdverbreid parallel schoolsysteem bestaat, dat op clandestiene wijze voorziet in onderwijs in de Albanese taal en cultuur. Vermoedelijk wilden de scholieren met hun kennelijk gecoördineerde acties de internationale aandacht op hun onderdrukking vestigen.

Sinds enige dagen hebben de Servische autoriteiten in de hoofdstad van Kosovo, Pristina, een aantal straatnamen en andere aanduidingen veranderd in namen die herinneren aan illustere Serviërs. Bovendien is de Albanese transcriptie van de straatnamen verwijderd. Vermoedelijk vormt dit een nieuwe stap op weg naar de "Servisering" van Kosovo. Mogelijk willen de Servische autoriteiten ook een volksoptand in Kosovo uitlokken, die hen in staat zou stellen de ondergrondse Albanese organisaties op te rollen.

Kroatië

De EG-waarnemersmissie heeft vorige week een klacht ingediend bij de (Kroatische) burgemeester van Karlovac, omdat het door hem gecontroleerde radiostation heeft gemeld dat de EG-missie de Serviërs assisteert bij de uitvoering van hun politiek van "etnische zuivering". Deze melding betrof de relocatie van acht bejaarde Kroaten, die met instemming van de lokale autoriteiten naar elders werden overgebracht. Het genoemde incident illustreert de pogingen van de Kroatische autoriteiten, die UNPROFOR en de EG-missie ervan beschuldigen onvoldoende bij te dragen aan het herstel van het Kroatische gezag over de "Servische" gebieden in Kroatië, om de publieke opinie tegen deze twee instellingen op te zetten.

Servische functionarissen hebben tegenover leden van de EG-missie in UNPA-noord (Krajina) vrees uitgesproken voor een volgens hen op handen zijnde Kroatische aanval. Daarbij wezen zij op toegenomen Kroatische militaire activiteiten in de regio, die echter door de missie slechts voor een zeer klein deel konden worden bevestigd. Het vermoeden bestaat dat de Serviërs met het overdrijven van de door hen ervaren Kroatische dreiging tegen hun gebieden beogen het -in het VN-vredesplan voorziene- herstel van het Kroatische gezag over deze gebieden te vertragen.

In het kader van voornoemd besluit tot grotere coöperatie tussen de Servische gebieden in Kroatië en Bosnië-Herzegovina heeft Hadzic zich formeel uitgesproken tegen een "aparte status" voor de Servische gebieden in Kroatië, zoals voorzien in het VN-vredesplan. Hij dreigde integendeel om met wapengeweld het "Servische vraagstuk" definitief op te lossen en de aansluiting bij Servië te

bewerkstelligen. Vermeldenswaard is dat hij in dat kader tevens dreigde met geweld tegen de "verrader Panic".

Tegen de achtergrond van zowel het Servische als het Kroatische verzet tegen de internationale vredesinspanningen is het verklaarbaar dat de uitvoering van het vredesplan uitermate traag verloopt. In alle UNPA's wordt nog dagelijks melding gemaakt van wederzijdse schendingen van het staakt-het-vuren en andere bestandsschendingen, zoals het plaatsen van landmijnen. Het is denkbaar dat op korte termijn de spanningen in en rond de UNPA's nog verder zullen toenemen, omdat de Kroatische regering heeft verklaard dat per 1 oktober een begin zal worden gemaakt met het terugsturen van (Kroatische) vluchtelingen naar de UNPA's. Weliswaar is het herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen in de UNPA's in het vredesplan voorzien, maar VN-functionarissen achten de tijd hiervoor nog niet rijp. Het vermoeden bestaat dan ook dat de Kroaten met hun voornemen de vluchtelingen te laten terugkeren naar hun woonplaatsen vooral beogen aan te tonen dat UNPROFOR feitelijk Servische belangen dient.

Macedonië

De Macedonische regering heeft vorige week aangekondigd dat haar strijdkrachten de Servisch-Macedonische grens zullen gaan controleren. Daarbij werd echter aangegeven dat dit geen verband hield met vrees voor Servische agressie. Kennelijk hangt de maatregel samen met olieschaarste in Macedonië, die het gevolg is van het feit dat Griekenland na beschuldigingen dat het het internationale embargo op Servië schendt, alle olietoevoer naar voormalige Joegoslavische deelstaten heeft opgeschort. Door de controlemaatregelen wil de Macedonische regering duidelijk maken dat zij ernaar streeft de doorvoer naar Servië definitief onmogelijk te maken, om zodoende hervatting van olieleveranties aan Macedonië zelf te bewerkstelligen.

De afgelopen weken is sprake van spanningen in de door Serviërs bewoonde stad Kumanovo aan de Servisch-Macedonische grens. Het vermoeden bestaat dat de Servische partijen aldaar incidenten uitlokken, vermoedelijk met als doel aansluiting van de stad bij Servië te bewerkstelligen. Deze melding onderstreept dat niet alleen de wrijvingen tussen Macedoniërs en de grote (25%) Albanese minderheid in Macedonië, maar ook andere etnische spanningen de interne situatie in de republiek aanzienlijk kunnen destabiliseren. Zeker indien, zoals verwacht wordt, op relatief korte termijn nieuwe verkiezingen zullen worden georganiseerd die naar verwachting winst zullen opleveren voor de (Macedonisch-)nationalistische partijen, is een verdere verheviging van de etnische tegenstellingen in Macedonië te verwachten.

Zoals reeds eerder gemeld, zou een verscherping van de etnische conflicten in Macedonië niet alleen de republiek aanzienlijk destabiliseren, maar ook internationale consequenties kunnen hebben. De regering van Albanië heeft reeds diverse malen gesteld dat zij, zeker in het geval van een gelijktijdige escalatie van geweld in Kosovo, niet kan verhinderen dat individuele Albanezen hun volksgenoten in Servië en Macedonië zullen bijstaan. Zelfs is in dit verband al gezinspeeld op een reguliere militaire betrokkenheid van Albanië. Bulgarije heeft gewaarschuwd dat in dat geval assistentie voor de stamverwante Slavische Macedoniërs ook voor de hand ligt. Het is zeker niet uitgesloten dat dan ook andere landen in de regio bij een dergelijk conflict betrokken raken.

Conclusie/voorzicht

Onophoudelijke gevechten in vele delen van Bosnië-Herzegovina maken een politieke oplossing voor de tegenstellingen in de republiek steeds onwaarschijnlijker. De aankondiging van een defensief verbond tussen de regeringen van

Kroatië en Bosnië-Herzegovina, alsmede de toenadering tussen de Servische gebieden in beide republieken die vermoedelijk moet resulteren in aansluiting bij Servië, vormen indicaties dat de strijdende partijen steeds minder rekening houden met het behoud van de (internationaal erkende) territoriale integriteit van Bosnië-Herzegovina. Fundamentele tegenstellingen tussen Serviërs en Kroaten over de implementatie van het VN-vredesplan voor Kroatië onderstrepen dat de definitieve uitvoering van dit plan eveneens steeds onwaarschijnlijker wordt.

Het besluit van de VN om de zetel van het "oude" Joegoslavië op te heffen vormt in beginsel een overwinning voor de hervormingsgezinde federale premier Panic in diens machtsstrijd met de conservatieven onder leiding van de Servische president Milosevic. Panic heeft echter grote behoefte aan meer tastbare resultaten, die zijn positie kunnen verbeteren met het oog op de algemene verkiezingen die voor eind november uitgeschreven zijn. Indien deze resultaten uitblijven, is een verkiezingsoverwinning van de extreem-nationalistische krachten waarschijnlijk.

Er zijn aanwijzingen dat ook de etnische tegenstellingen in Kosovo en Macedonië oplopen. Dit kan escaleren tot een internationaal conflict, waarbij betrokkenheid van andere landen in de regio niet kan worden uitgesloten.